

Historisch-Kritisches Wörterbuch des Marxismus

I "Arbejderhistorie" 1/96 blev denne ordbogs to første bind anmeldt, og det blev understreget, at den er "vel værd at kende ikke alene for dem, der stadig betragter marxismen som et afgørende redskab for omverdenstolkning, men også for dem, der betragter den som et historisk tilbagelagt stadium". Det har nu vist sig, at denne vurdering ikke deles af *Deutsche Forschungsgemeinschaft*, som vel svarer til et af forskningsrådene her i landet, idet det er blevet afvist at støtte udgivelsen økonomisk. Universiteternes økonomiske krise har medført, at også de omkostninger, som hidtil kunne klares via universitetsinstituttet (kopier, porto etc.) må betales selvstændigt. Det sidste er sikkert ikke en ringe omkostning med henvend 600 medarbejdere fordelt over en stor del af verden. Selvfølgelig er det lidt meget forlangt, at en revolutionær udgivelse skal finansieres af statslige midler, men her drejer det sig mere om en videnskabelig udgivelse, som måske også kan bruges af politisk handlende. Men også et sådant foretagende har ikke kunnet opnå støtte fra statslig side. Der kan imidlertid ikke herske tvivl om udgivelsens diskuterende historisk-kritiske og videnskabelige grundlag.

Diskussionen viser sig blandt andet i, at opslagsordenes antal efter de to første binds udgivelse er øget til ca. 1400, især i forbindelse med at projektets internationale dimension er blevet udvidet - også en stor del af medarbejderne er ikke tysktalende. Udgivelsen bliver i stigende grad et internationalt projekt på tysk - men i en canadisk anmeldelse

hævdes det, at også folk med et bare elementært kendskab til tysk vil kunne få noget ud af et emne, de har beskæftiget sig med.

Ordbogens økonomiske problemer har betydet, at udgivelsestakten er ændret: fremover vil der kun kunne udkomme et bind om året, og da bindtallet foreløbig er sat til 12, vil værket først være afsluttet engang i næste årti (bind tre er planlagt til 1997). Samtidig er ordbogen åbenbart en succes, bind 1 har kun to år efter udgivelsen måttet genoptrykkes. Men dermed er den fortsatte udgivelse ikke sikret, og der er derfor oprettet en støtteforening "Institut for kritisk teori" (INKRIT), som modtager større og mindre bidrag på kontonr. 17 35 76 84 00 i Bank für Gemeinwirtschaft Berlin (BLZ 100 101 11). Yderligere oplysninger kan fås fra udgiveren prof. Dr. W.F. Haug, Institut für Philosophie, FU Berlin, Habelschwerdter Allee 30, D - 14195 Berlin, fax 0049 30 803 39 84, E-mail: WF.Haug@glasnost.de.

En anden og vel bedre mulighed er at abonnere på værket til DM 98.- pr. bind (normalpris DM 129.-) hos Argument Verlag, Reichenberger Str. 150, D-10999 Berlin, fax 0049 30 611 42 70.

I et festskrift til W.F. Haug i anledning af hans 60-års-dag findes bl.a. en liste over de nuværende opslagsord, anmeldelser af de foreliggende bind, et eksempel på et opslag (Revolution) med dertil hørende redaktionel diskussion og forskellige indlæg vedrørende ordbogen og dens grundlag, specielt Michael Krätkes "Marxismus als Sozialwissenschaft" (s. 69-122) er værd at nævne: *Materialien zum*

Historisch-Kritischen Wörterbuch des Marxismus, udg. af Frigga Haug og Michael Krätke, Argument-Verlag, Hamburg 1996, ISBN 3-88619-396-9.

Gerd Callesen

Demokratisk historieskrivning i Slesvig-Holsten

Årbogen *Demokratische Geschichte. Jahrbuch zur Arbeiterbewegung und Demokratie in Schleswig-Holstein* udkom i december 1996 med sit 10. bind. Der er god grund til at ønske årbogen og udgiveren til lykke med dette jubilæum. Udgiveren er en socialdemokratisk voksenuddannelsesorganisation, og den historiske bevidstløshed har hærgt det tyske socialdemokrati endnu stærkere end det danske. Hertil kommer, at konkurrencen med DDR om arbejderhistorieskrivningen er ophørt, de offentlige tilskud derfor er forsvundet, og det i det hele taget er blevet ufashionabelt at beskæftige sig med arbejderhistorie. Men årbogen har i modsætning til andre tidsskrifter kunnet overleve uden at miste identitet.

Det er værd at holde øje med årbogen, ikke kun fordi den naturligvis fra helstatens tid har berøringspunkter til dansk historie, men i lige så høj grad fordi landsdelens økonomiske og industrielle struktur har betydning, at udviklingen i Slesvig-Holsten på mange måder minder om den danske. Jubilæumsbindet peger dog i flere artikler på, at udviklingen naturligvis ikke er identisk.

Som årbogens undertitel antyder beskæftiger den sig ikke kun med arbejderhistorie, men i høj grad også med socialhistoriske

emner og emner, der går tilbage til tiden før arbejderbevægelsen opstod i forrige århundrede. I dette bind er der således bidrag om mandlige hekse, om sigøjnere og om børnearbejde i Slesvig-Holsten i det 19. og 20 århundrede, der sikkert vil kunne bruges til komparationer. Ole Stender-Petersen undersøger et emne, der ligger på grænsen for socialhistorie og demokratisk historie, nemlig "Sultendes protester i Flensborg 1795" (s. 23-33). Han fører i denne artikel linjen videre frem fra en artikel i "Historie" 1993. Andre artikler handler om lokale kommunister især på vestkysten, om pacifister og om forskellige problemer i forbindelse med nazismen. Endelig indeholder årbogen en del anmeldelser.

Gerd Callesen

A nemzetközi munkásmozgalom történetéből

I "Arbejderhistorie" 42/1994 præsenterede Margit Nielsen udførligt den ungarske årbog om *international arbejderbevægelses historie* med udgangspunkt i 1993-årgangen. Fra 1994 fik årbogen en international redaktionskomité og fra 1995 et internationalt tillæg på engelsk og tysk – årbogen bliver dermed mere tilgængelig også for andre. Det er ærgerligt, at årbogens omfattende materiale om arbejderbevægelsen i mange lande ikke som helhed er tilgængelig på de store sprog. Det ville være en opgave for *Socialistisk Internationale* eller andre internationale arbejderorganisationer at oversætte hele årbogen til de store sprog. Dens værdi som opslagsbog er, så vidt det kan skønnes, enestående og dens tema-bidrag er relevante. I 1994 behandlede

således "Oktoberhændelserne i Rusland 1993", i 1995 var Friedrich Engels et naturligt emne, mens 1996-årbogen havde artikler i anledning af Pariserkommunens 125. år og II. Internationales kongres i London 1896, bindet for 1997 beskæftiger sig bl.a. med forhistorien for Det kommunistiske Manifest.

Årbogen har i de seneste år gange indeholdt mange originalbidrag fra udviklingen i det østlige Europa – ikke kun i dag men også historisk – bl.a. om Bosnien-Herzegowina. Men også hvor det drejer sig om genoptryk har redaktionen formået at finde frem til relevante tekster og den samlede præsentation af bidragene giver dem en betydelig større informationsværdi end de ville have haft hver for sig.

Det internationale tillæg havde i 1995 bidrag af bl.a. István Mészáros om den unge Engels' betydning og Gerd Callesen om den danske arbejderhistorieskrivning, i 1996 af Karsten Rudolph og Peter Glotz om SPDs kongres 1995 og en artikel af Pierre Broué om trotskismen og arbejderklassen. I 1997-bindet er der f.eks. et bidrag af Brigitte Studer om magtstrukturene i Komintern med den schweiziske kommunisme som eksempel. Philip Rawlinson har bidraget med en artikel om det engelske KP's tidlige år (Rawlinson har i tidligere tillæg bl.a. skrevet om det nepalesiske KP); endvidere findes et bidrag af en engelsk student om Eric Hobsbawm.

Martin Andersen

Dansk arbejderbevægelses idrætskultur i mellemkrigstiden

Hovedgenstanden for forskningsprojektet er dansk arbejderbevægelses idrætskultur i tiden 1920-1940. Den danske gymnastikbevægelse vil indgå som et vigtigt element i undersøgelsen. Hovedproblemet vil være *at belyse arbejderidrættens rolle i dannelsen af dansk identitet i mellemkrigstiden, idet der vil blive lagt vægt på en sammenligning med dannelsesidealer inden for andre dele af idrætslivet både nationalt og internationalt.*

Det internationalistiske samarbejde formodes at have en væsentlig betydning specielt for arbejdersporten.

Der vil især blive fokuseret på tre sociale forhold: Dannelsen af dansk national identitet i bykulturens arbejderidræt og i landbo-kulturens gymnastikbevægelse – forskelle mellem land og by – samt forholdet til den fremvoksende nazisme i 1930'erne.

Undersøgelsen vil ikke kun bevæge sig på institutions- og ledelsesplanet, men vil forsøge og så at kortlægge arbejderidrætten og gymnastikbevægelsens kropskultur i basis. Begreberne danskhed og nationalfølelse vil således blive analyseret både som de fremsættes af idrætsledere og menige idrætsudøvere.

Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) har ydet projektet økonomisk støtte for perioden 1. aug. 1996 – 1. aug. 1998.

Bidrag til undersøgelsen i form af kildemateriale vil blive modtaget med taknemmelighed *Aage Hoffmann, Kollemosevej 31 A, 2840 Holte, tlf. 42 42 53 09*

Syndikalismen svenska och internationella historiska erfarenheter

13. - 14 marts 1998 afholdes en konference med overskriftens emne i Stockholm. Konferencen arrangeres af Ekonomisk-historiska institutionen ved Stockholms universitet i samarbejde med Arbejderbevægelsens biblioteker og arkiver i Skandinavien og Nederlandene. Fem amerikanske, nederlandske og svenske forskere er hovedtalere, men arrangørerne er interesserede i at flere kommentatorer deltager og inviterer til at indsende foreløbig titel og abstrakt til senest 1. sept. 1997. Det er samtidig sidste tilmeldingsdato for deltagelse ivørigt.

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til Gerd Callesen, ABA, tlf. 35 36 15 22

Konferencer

Ritualer, myter og symboler

Temaet for dette års Linzerkonference, der afholdes 9.-13. september, er Ritualer, myter og symboler – arbejderbevægelsen mellem religion og folkekultur.

Politiske bevægelser som arbejderbevægelsen er siden den franske revolution trådt i stedet for religionen og har opfundet egne sakrale former, politiske liturgier og trossystemer analoge med religionen. Konferencen rejser spørgsmålet, hvilken brug arbejderbevægelsen har gjort af sådanne symbolske repræsentationer af det sociale, såvel inden-

for de sækulariserede vestlige samfunds socialdemokratier som i de stalinistiske teokratier i Øst. Spørgsmålet vil blive behandlet gennem en serie af indlæg, der indenfor rammerne af det overordnede tema diskuterer religiøsitetens former (liturgier og ritualer) og dens indhold (fremtidsforestillingerne).

Bidragene fra konferencen forventes publiceret i bogform.

Kontakt: International Conference of Labour Historians Wipplinger Straße 8, A-1010 Wien, tlf.: 53 436 01 776 eller 53 436 01 788

Britisk fagbevægelse 1940-1979

Modern Record Centre (Warwick Universitet) afholder 19.-20. september 1997 i samarbejde med Society for the Study of Labour History og Historical Studies in Industrial Relations en konference om den britiske fagbevægelse i perioden 1940-1979. Konferencen finder sted på Warwick Universitet i Coventry og vil bl.a. undersøge fagbevægelsens forhold til regeringer, arbejdsgiverorganisationer, uorganiserede arbejdere, minoritetsgrupper, kvindelige arbejdere samt fagbevægelsens strategier og indflydelse på den økonomiske udvikling.

Kontakt: Paul Smith, Centre for Industrial Relations, Keele University, Staffs, ST5 5BG, England

Marxismen på tærsklen til det 20. århundrede

Institut für Marxistische Studien und Forschungen, Frankfurt/M, afholder i dagene 14.-16. marts 1997 en åben videnskabelig kon-

ference på universitetet i Hannover, Conti-Hochhaus, Königsworther Platz 1.

Åbningsplenum med diskussion: Marx, Marxismus, sozialistische Bewegung.

Paneldiskussioner:

– Kapitalismus am Ende des 20. Jahrhunderts – sozialökonomische Analysen.

– Klassengesellschaft und Individualisierung.

– Demokratie, Menschenrechte, Sozialismus.

– Hat Klassenbewegung Zukunft? – Gewerkschaften.

Introduktionsforedrag: Vor denker des Marxismus für das 21. Jahrhundert (Rosa Luxemburg, Bertolt Brecht, Antonio Gramsci, Walter Benjamin, Georg Lukacs, m.fl.).

Hertil mere end 30 workshops om enkelttemaer. Tilmelding og oplysning om billige overnatningsmuligheder m.v. hos arrangøren.

Kontakt: *Marxismus-Tagung, c/o IMSF, Kölner Straße 66, 60327 Frankfurt/M*

Projekter og afhandlinger

ABA har modtaget meddelelse om følgende afhandlinger under udarbejdelse:

Familie og familiepolitik i mellemkrigstiden (evt. op til 1960)

Ph.D.-afhandling

Familiens forandring i forbindelse med opbygning af velfærdsstaten, hvor jeg ser på forskellige parters visioner om og med familien, heriblandt Socialdemokratiet og fagbevægelsen

Forventes afsluttet aug. 1998

*Cecilie Banke,
J.M. Thielsvej 1A, 1.,
1961 Frederiksberg C*

SPD's sikkerhedspolitik i slutningen af 1970'erne/ starten af 1980'erne

Speciale KU

Beskrivelse og årsagsforklaring på dannelsen af 2 'fløje' i SPD, samt forholdet til fredsbevægelsen

Forventes afsluttet i 1997

*Per G. Frisk,
Kvægtorvsgade 1, 4.th.,
1710 København V*

Havnestrejken 1982-1983

Speciale i historie, KU

Med udgangspunkt i begivenhederne på Esbjerg havn skabes en redegørelse for og analyse af de danske havnearbejderes strejke fra 6. dec. 1982 til 17. febr. 1983, hvor der for det første

foretages en gennemgang og analyse af selve strejken og dens konsekvenser, og for det andet – med afsæt heri – en kort komparativ analyse af de danske arbejderpartiers faglige politik i første halvdel af 1980'erne.

Forventes afsluttet i foråret 1997

*Klaus Erik Hamann Hansen,
Jungfernstieg 80, 2,
D – 24340 Eckernförde*

Det danske partisystem under særlig hensynstagen til fagbevægelsens rolle

Magisterafhandling, Universitetet i Kiel

Forventes afsluttet juli 1997

*Bernd Meyer,
Eckernförder Str. 317,
D – 24119 Kronshagen*

En idé i klemme

(arbejdstitel)

Speciale i historie, Roskilde Universitets Center
Socialdemokratiets idéhistorie 1900-1996

Forventes afsluttet marts 1996

*Kim Nicolajsen,
Oehlenschægersgade 3, 1.,
1663 København V*

Dansk markedspolitik 1957-1972

Ph.d.-afhandling, European University Institute, Firenze.

I afhandlingen skal forbindelsen mellem dansk velfærdspolitik og dansk markedspolitik analyseres. Forventes afsluttet 1999

*Morten Rasmussen,
Viale Alessandro Volta 43,
I-50131 Firenze,
tlf. 055-50016660
(indtil 1. juli 1997),
Email mras muss @ data-comm.
iue.it (indtil 1999)*

Børns opvækstvilkår og arbejdets organisering i hus- og landarbejderfamilier sidst i 1800-tallet

– set ud fra familiens kulturelle dimension

Monografi. På ethvert givet tidspunkt i 1800-tallet bestod de fleste familier på land og i by kun af den biologiske kerne: mor-far-og-børn (samtidig med at de fleste gamle fandt husly hos næste generation). Men betyder det, at familierne fungerede som kernefamilier i dag? Ud fra barndomsrerindringer fra Nationalmuseet (NIHA-erindringerne) vil jeg undersøge landbofamiliernes "indre klima" – eller familiens "kulturelle dimension" i 1800-tallet.

Forventes afsluttet febr. 1999

Hanne Willert,
Sociologisk
institut, Linnésgade 22,
1361 København K,
tlf. 35 32 32 36

Samlinger

Fritz Hüser Institutet

Fritz Hüser overgav i 1973 sin private samling af arbejderlitteratur, tidsskrifter og dokumenter vedrørende arbejderkultur til byen Dortmund. Siden har Fritz Hüser Institutet fortsat arbejdet med at indsamle, udforske og udstille materiale om tysk og udenlandsk arbejderkultur. Som eksempler på interesseområder kan nævnes arbejderpartiers og arbejderbevægelsers sangskatte, arbejder-teater, arbejderlitteratur, arbejderne festformer og arbejderkulturorganisationer på forskellige områder.

Institutet råder over et bibliotek med 34.000 bøger, 1.300 tidsskrifter, 15.000 stykker originalgrafik, plakater, fotos m.m. Herudover findes også arkivalier (bl.a. forfatteres efterladenskaber) og et mediearkiv. Samlingen er åben for offentligheden. Institutet publicerer desuden litteratur om arbejderkultur og udstillingskataloger.

Fritz Hüser-Institut für deutsche und ausländische Arbeiterliteratur, Ostwall 64, 44135 Dortmund, tlf. 0049 231 5023135

Internet

Museum der Arbeit

Det store arbejdermuseum i Hamborg-bydelen Barmbek, Museum der Arbeit, der først forventes at være endeligt udbygget omkring år 2000, åbnede den 6. januar 1997 sin faste udstilling 'An die Arbeit' efter mere end ti års forarbejder. Museet har en omfattende hjemmeside på internettet med beskrivelser af museets koncept og historie, introduktioner til udstillingen og oplysninger om museets aktiviteter. Indgang til siden via byen Hamborgs hjemmeside under kategorierne 'Kultur und Freizeit' og 'Museen'.

<http://www.hamburg.de>

Svensk socialforskning

Institutet för Social Forskning (SOFI) under det samfundsvidenskabelige fakultet på Stockholms Universitet informerer på deres hjemmeside om en række projekter vedrørende arbejdsmarked, velfærds- og socialpolitik, sociale klasser m.v. Flere af projekterne har et historisk og komparativt perspektiv. Hjemmesiden rummer også en liste over instituttets mere end 400 publikationer.

<http://sofi.sofi.su.se/sofisv.htm>

Arbetets Museum

Beskrivelse af samlingerne på Arbetets Museum i Norrköping og information om museet.

<http://www.telemuseum.se/museum/Arbetets>

Arbejderhistoriske institutioner i Finland

Indgangsside med henvisninger til det finske arbejdermuseum, det finske selskab til forskning i arbejderbevægelsens historie og den finske arbejderbevægelses arkiver. Foreløbig rummer siderne kortfattede engelsk- eller svensksprogede introduktioner til institutionerne.

<http://www.uta.fi/~otkike/heritage.html>

Emma Goldman

Det Internationale Institut for Social Historie i Amsterdam, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, og University of California at Berkeley har sammen lavet en hjemmeside for den polsk-amerikanske anarkist og feminist, Emma Goldman. Siden er af høj kvalitet og rummer biografiske og bibliografiske oplysninger, fotografier, indscannede originaldokumenter, udvalgte tekster af Emma Goldman og en virtuel udstilling om hendes liv.

<http://sunsite.berkeley.edu/Goldman>

Amerikansk arbejderhistorie

Illinois Labor History Society har en hjemmeside på internettet. Siden rummer korte beskrivelser af udvalgte episoder fra den amerikanske arbejderbevægelses historie med hovedvægten lagt på begivenheder i Illinois.

<http://www.kentlaw.edu/ilhs>

Udstillinger

Rød og hvid

Arbejdermuseet har fra Revolutionsmuseet i Moskva lånt en enestående samling plakater fra den russiske borgerkrig, som vises på udstillingen *Rød og hvid. Plakater fra den russiske borgerkrig*.

Halvdelen af plakaterne stammer fra Revolutionsmuseets hemmelige arkiv. Her lå de plakater fra borgerkrigen, som de hvide havde sat op i de områder, de kontrollerede – og en enkelt rød plakat, der forestiller en soldat fra den røde hær med Trotskij's ansigtstræk på vagt overfor truslen fra Sovjets nabolande mod vest, Polen, Letland, Estland og Finland. Under billedet er optrykt et citat fra en af hans taler. Plakaten blev forbudt i 1929, efter at Trotskij var faldet i unåde hos Stalin. Derefter blev den anbragt i det hemmelige arkiv og kom først frem igen efter Glasnost sammen med de øvrige forbudte plakater.

Udstillingen vises fra 1.3 til 1.9 1997.

Arbejdermuseet,
Rømersgade 22,
1362 København K,
tlf. 33 13 01 52

“Vær på vagt!” Plakat af den berømte kunstner Dmitri Moor (1883-1946). Plakaten fra 1920-21 viser en soldat fra den røde hær på vagt over for truslen fra nabolandene mod vest.

A-pressen 125 år

Udstillingen om den socialdemokratiske presses historie, ‘Du være den Fattiges Værner’, der tidligere har været vist på Danmarks Grafiske Museum/Dansk

Pressemuseum i Odense, kan fra den 4.3 til 1.6 ses på Bogtrykmuseet i Esbjerg. Udstillingen gennemgår ved hjælp af gamle aviser, malerier, buste, fotos og en lang række andre genstande

A-pressens historie fra 1871 til i dag.

Esbjerg Museum, Bogtrykmuseet, Borgergade 6, 6700 Esbjerg, tlf. 75 12 78 11